



# ATT GÖRA PLATS: Om medskapande dialogmetoder i klimatomställningens tid

Anna Bohman & Eva Lövbrand

Centre for Climate Science and Policy Research (CSPR)  
Rapport Nr. 2025:2

ISBN 978-91-8118-386-3 (PDF)

<https://doi.org/10.3384/9789181183863>

ISSN 1654-1529

eISSN 1654-9112

## Centrum för klimatpolitisk forskning: Rapportserie

Centrum för klimatpolitisk forskning (Centre for Climate Science and Policy Research, CSPR) är en plattform för samverkan och spridning av kunskap som syftar till att främja samhällsförändringar mot säkra klimatframtider för alla. Vårt mål är att skapa kunskap och metodologiska angreppssätt som kan stödja och utveckla nationella och internationella klimatinsatser.

För mer information om vår forskning och andra publikationer, besök:

<https://liu.se/en/research/centre-for-climate-science-and-policy-research-cspr>

Publikationerna i CSPR:s rapportserie har granskats av minst två seniora forskare före publicering. Denna publikation kan citeras som:

Bohman, A. & Lövbrand, E. 2025, Att göra plats: om medskapande dialogmetoder i klimatomställningens tid, CSPR Rapport Nr 2025:2, Centrum för klimatpolitisk forskning, Linköping, Sverige.

Rapporten finns tillgänglig på:

DOI: <https://liu.se/en/research/centre-for-climate-science-and-policy-research-cspr>

## Om författarna

Anna Bohman är filosofie doktor och forskar om klimatomställningens lokala dynamik och förutsättningarna för en rättvis omställning. Anna Bohman är knuten till Centrum för klimatpolitisk forskning och har i Vinnova-projektet "Dialog för Slites framtid" varit anställd på Region Gotlands samhällsbyggnadsenhet.

Eva Lövbrand är professor i Tema Miljöförändring vid Linköpings universitet och knuten till Centrum för klimatpolitisk forskning. Eva Lövbrand studerar hur klimatproblemet förstås och görs styrbart i samspel mellan vetenskap och politik. Omställningspolitikens idévärld och demokratiska praktiker är ett centralt tema i hennes forskning.

Publicerad av Linköping University Electronic Press 2025

CSPR Rapport Nr. 2025:2

ISBN 978-91-8118-386-3 (PDF)

ISSN 1654-1529 (tryckt)

ISSN 1654-9112 (online)

<https://doi.org/10.3384/9789181183863>

© 2025 Författarna. Detta verk är licensierat under [CC BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Framsidan visar kalksten i Slite på Gotland med foto av Anna Bohman och bearbetning av Maria Jernnäs

## Förord

Denna rapport har författats som en del av leverans inom ramen för Vinnova-projektet ”Dialog för Slites framtid” (Dnr 2024–03723). Projektet är en genomförandestudie och syftar till att utforska förutsättningarna för en medborgardialog och/eller samverkansmodell i Slite i samband med att Heidelberg Materials planerar för en omställning till klimatneutral cementproduktion. Omställningen av industri verksamheten i Slite skulle bland annat innefatta en etablering av en anläggning för koldioxidinfångning och lagring (Carbon Capture and Storage, CCS) liksom en omfattande utbyggnad av hamnen i anslutning till den befintliga fabriken. Tillsammans med ett förnyat 30-årigt tillstånd för kalkbrytning skulle dessa investeringar komma att medföra betydande påverkan på den fysiska miljön i och kring Slite. I samband med utbyggnaden förväntas även inkommande arbetskraft leda till stora demografiska förändringar i samhället. Mot denna bakgrund fick Region Gotland under hösten 2024 i uppdrag att involvera lokalsamhället i ett tidigt samråd. Projektet ”Dialog för Slites framtid” lägger grunden för detta dialogarbete. Som en del av projektet syftar rapporten till att presentera och jämföra några olika former för medborgardialog och modeller för gemensam platsutveckling.

Vid sidan av litteraturstudier har vårt arbete informerats av samtal med personer som är eller har varit aktivt involverade i att arrangera olika former av medborgardialoger och samverkansfora. Vi vill rikta ett varmt tack till Ulrika Stöök, Nils Munthe och Anders Nordh (SKR), Martin Sande (Dialogues), Fredrik Olausson, Hanna Moback och Ida Ticklen (Åre kommun), Camilla Larsson, Aline Kärrbäck och Linnea Egnor-Byström (Örnsköldsviks kommun), Josefina Vigstål (BygdSam Anundsjö), Magdalena Sjöberg (Örebro och Umeå universitet), Tim Daw och Vera Telemo (Stockholm Resilience Centre), liksom David Jordansson och Andreas Jönsson (Luleå kommun) som generöst delat med sig av sina erfarenheter och därmed hjälpt oss att utveckla innehållet i denna rapport. Vi hoppas att materialet ska ge stoff för eftertanke i arbetet med att skapa attraktiva och socialt hållbara livsmiljöer i Slite och på andra orter där människor lever med effekterna av ett förändrat klimat och Sveriges ansträngningar att göra något åt dessa.

Linköping oktober 2025

Anna Bohman och Eva Lövbrand

## Innehållsförteckning

<b>1. Inledning: Om demokratiseringen av demokratin .....</b>	<b>5</b>
<b>2. Att studera deltagande .....</b>	<b>7</b>
<b>3. Metoder för medborgardialog .....</b>	<b>9</b>
3.1 Medborgardialog i komplexa frågor .....	9
3.2 Samtalsdemokrati och medborgarråd .....	11
3.3 Medborgarbudget: Deltagande budgetering .....	13
<b>4. Samverkansmodeller för lokal utveckling och platsskapande .....</b>	<b>15</b>
4.1 BygdSam: samverkansmodell för landsbygdsutveckling .....	15
4.2 Treparsamtal och gemensam platsutveckling i Grundsunda .....	16
<b>5. Erfarenheter från EU:s omställningsregioner .....</b>	<b>18</b>
<b>6. Medskapande dialogmetoder för en rättvis klimatomställning .....</b>	<b>21</b>
<b>7. Referenser .....</b>	<b>24</b>

## 1. Inledning: Om demokratiseringen av demokratin<sup>1</sup>

Vi lever i en tid då samhällsgemenskapen utmanas. Samtidigt som klimatförändringarna accelererar och behovet av långsiktiga lösningar blir alltmer akut, utsätts demokratin för påfrestningar. Misstron mot samhällets institutioner tilltar och vi ser att det upplevda gapet mellan politiker och medborgare ökar (Abrahamsson 2023). Forskare menar att vi genomlever en "missnöjets tid" (Fukuyama 2022) då populistisk retorik och avsiktlig desinformation undergräver människors tilltro till demokratiska samhällens förmåga att hantera komplexa problem (Bächtiger och Dryzek 2024).

I denna oroliga tid höjs röster för en förändrad och fördjupad demokratisk praktik. Demokratiforskare har pekat på behovet av ett förnyat samhällskontrakt, en ny samtalskultur och nya demokratiska arenor där fler grupper i samhället får möjlighet att mötas och göra sina röster hörda (Abrahamsson 2019, Dobson 2014). Som ett led i dessa försök att förstärka "den demokratiska väven" (Hendriks et al. 2020:2) sköljer just nu en deliberativ<sup>2</sup> våg genom Europa (OECD 2020). På en mängd olika platser experimenteras det med innovativa metoder för medborgarsamtal, samråd och deltagande. Dessa samtalsdemokratiska experiment visar att tilltron till traditionella demokratiska institutioner må vara på tillbakagång, men inte stödet för demokratiska värden i sig (Smith 2009, Escobar och Elstub 2020, Bächtiger och Dryzek 2024).

I denna rapport presenterar vi några exempel på verktyg och metoder som faller under samlingsbegreppet *demokratiska innovationer*. Begreppet avser processer och institutioner som syftar till att förnya och fördjupa medborgares deltagande i och inflytande över det demokratiska beslutsfattandet (Elstub och Escobar 2020:11). I arbetet med denna rapport har vi alltså blickat bortom traditionella sätt att involvera medborgare i offentliga beslutsprocesser, så som exempelvis de lagstadgade samråd som hålls inom ramen för den fysiska planeringen. Dessa finns utförligt beskrivna i exempelvis PBL Kunskapsbanken som drivs av Boverket.<sup>3</sup> I stället fokuserar framställningen på innovativa metoder för medborgardialog samt samverkansmodeller mellan lokalsamhällen, näringsliv<sup>1</sup> och kommun. Vissa av dessa metoder (t.ex. medborgarråd) är sprungna ur demokratiforskningens försök att omsätta samtalsdemokratiska ideal i konkreta mötespraktiker. Andra är resultatet av civil mobilisering (t.ex. medborgarbudget) eller kommunala initiativ för medskapande landsbygdsutveckling (t.ex. Bygdsam). Även

---

<sup>1</sup> Titeln är inspirerad av Hans Abrahamsson (2019) *Vår tids stora omdaning: Om konsten att värna demokrati och social hållbarhet*, Bokförlaget Korpen, Göteborg.

<sup>2</sup> Begreppet deliberation härstammar från latinets *delibero* som betyder att överlägga, rådslå och diskutera. Se <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/deliberation>

<sup>3</sup> Läs mer på Boverkets hemsida: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken>

om dialogmetoderna skiljer sig åt i syfte, genomförande och utfall, delar de ambitionen att stärka medborgarinflytande och det demokratiska deltagandet i samhället.

Utgångspunkten för vårt arbete är att Sverige står inför en klimatomställning som både är oundviklig och omfattande. Att göra Sverige till ett fossilfritt välfärdsland till 2045<sup>4</sup> kommer att kräva stora och snabba samhällsförändringar som riskerar att fördjupa geografiska och sociala orättvisor. Vi menar därför att det är viktigt att utforma en omställningspolitik som förstärker människors vilja att engagera sig i samhällsutvecklingen. Att lyssna till medborgares erfarenheter, farhågor och förhoppningar är särskilt angeläget på orter som befinner sig vid frontlinjen av den gröna industriomställningen (Bohman et al. 2024, Lövbrand och Brodén-Gyberg 2024). Detta är platser som är mitt uppe i stora förändringsprocesser och där människors vardag redan nu påverkas av Sveriges klimatpolitiska ambitioner.

Att skapa demokratiska mötesplatser där människor från olika delar av samhället kan gå i dialog och lära sig av varandra är alltså inte bara ett viktigt steg i demokratiseringen av demokratin. Vi tror också att det är ett sätt att ge form och riktning åt Sveriges fossilfria framtid. Resan mot fossilfrihet kan ta många olika vägar och handlar i slutändan om vilket samhälle vi vill leva i. Syftet med medborgardialoger och olika typer av samverkansfora bör sålunda inte vara att skapa social acceptans för redan fattade beslut. Strävan efter politisk konsensus kan i själva verket utgöra en av huvudorsakerna till demokratiseringens problem (Mouffe 2022). Vi vill snarare framhäva värdet av demokratiska dialoger som synliggör politiska vägval, utmanar invanda perspektiv och fördjupar förståelsen av de underliggande tankemönster som formar samhällsutvecklingen (Abrahamsson 2023, Hammond 2020).

För att öka medborgarinflytandet över den svenska klimatpolitiken räcker det emellertid inte att ge plats åt en mångfald av röster och perspektiv i omställningsdebatten. Beslutsfattare måste också lyssna och ta människors erfarenheter och farhågor på allvar (Dobson 2014). De dialogmetoder som diskuteras i denna rapport kan skapa arenor för ett sådant lyssnande. Rätt utformade har de potential att stärka kopplingarna mellan klimatpolitiska beslut och människor som påverkas av dem.

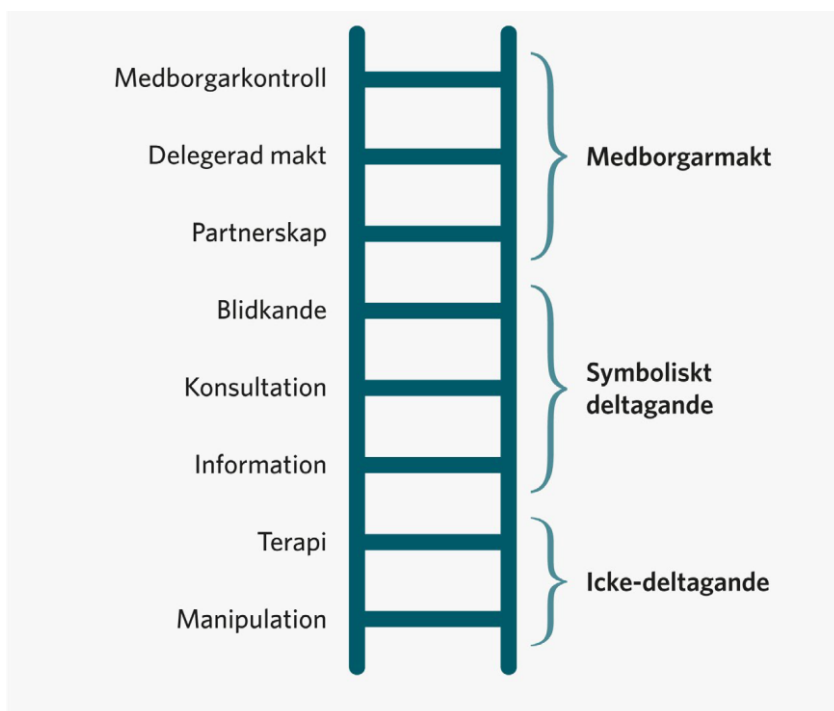
---

<sup>4</sup> Denna målsättning antogs av en bred riksdagsmajoritet i juni 2017 och finns inskriven i Sveriges klimatpolitiska ramverk. Se: <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatomstallningen/sveriges-klimatarbete/sveriges-klimatmal-och-klimatpolitiska-ramverk/>

## 2. Att studera deltagande

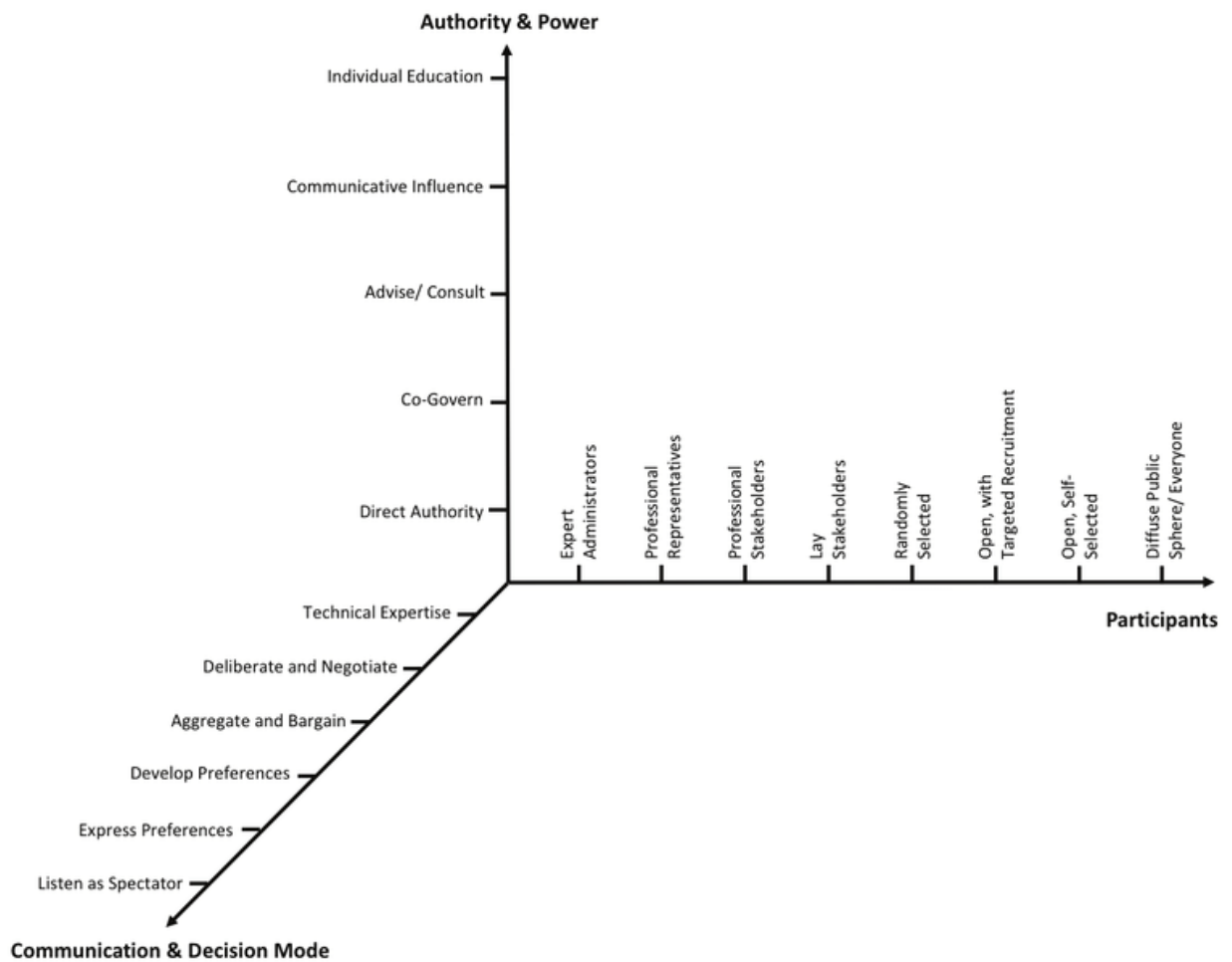
Vad är medborgardeltagande? Enligt sociologen Sherry Arnstein handlar medborgardeltagande i grund och botten om en omfördelning av makt ”från dem som har till dem som inte har” (Arnstein 1969: 217). Det kan handla om makten över problemformuleringsprivilegiet, makten att föreslå och förhandla om åtgärder och makten att utvärdera vad som är ett lyckat resultat. På detta följer frågan om *vem* den tilltänkta medborgaren som ska få ta del av makten är. För att synliggöra hur möjligheten att delta i beslutsfattande varierar mellan olika grupper, finns alltså goda skäl att granska begreppet deltagande ur olika perspektiv.

En modell som återkommer i litteraturen är Arnsteins så kallade "delaktighetsstegen" (figur 1). Denna utformades redan i slutet av 1960-talet mot bakgrund av omfattande kritik mot amerikanska stadsplaneringsprocesser. Stegen är tänkt som ett utvärderingsverktyg och illustrerar olika nivåer av delaktighet, från information och konsultation till dialog, inflytande och medbeslutande. Arnsteins modell synliggör hur delaktighet ibland kan utnyttjas eller missbrukas av makthavare. De första stegen i delaktighetstrappan framstår här som skenbart deltagande, vilket Arnstein benämner som "manipulation" och "terapi".



Figur 1: Arnsteins delaktighetsstegen, bearbetad till svensk version av SKR (2023)

Statsvetaren Archon Fung (2006) har vidareutvecklat Arnsteins modell genom den så kallade "demokratikuben" (figur 2). I denna introducerar Fung ytterligare två dimensioner i delaktighetsstegen. Förutom skalan som visar graden av inflytande och makt, inkluderar delaktighetskuben även en axel som beskriver formerna för samtal och beslutsfattande (från att enbart lyssna som åskådare till att förhandla eller bidra med expertis). Den tredje dimension visar vem som deltar och har tillgång till samtalet (från möten öppna för en bred offentlig sfär till en avgränsad krets). De demokratiska innovationer som beskrivs i följande kapitel befinner sig på olika platser längs demokratikubens axlar. Alla rör sig emellertid på den övre delen av delaktighetstrappan och experimenterar sålunda med olika sätt att medskapa både problemformulering och lösningar.



Figur 2. Demokratikuben från Archon Fung (2006) Källa: Fung, Archong (2006) Varieties of Participation in Complex Governance, Public Administration Review, Vol. 66, 66-75

### 3. Metoder för medborgardialog

Samlingsbegreppet medborgardialog omfattar olika metoder som tillämpas i syfte att tillvarata medborgarnas kunskaper och engagemang, samt erbjuda möjligheter till inflytande över samhällsutvecklingen. Medborgardialoger utgör ett komplement till den representativa demokratin genom att skapa deliberativa arenor där medborgare ges utrymme att gemensamt bearbeta och diskutera olika aktuella problemställningar. En väl genomförd dialog har potential att bygga tillit och legitimitet för de beslut som tas vidare. Medborgardialoger ses ibland som ett sätt att utöva "mellanvalsdemokrati", det vill säga att vårda demokratin mellan valen (SKR 2024:7).

En grundförutsättning för meningsfulla medborgardialoger är att de frågor som behandlas alltid bör vara påverkbara. På samma sätt bör de som ska ta emot resultaten av en medborgardialog ha möjligheter att beakta och agera utifrån dessa. Om beslut redan är fattade ska inte medborgardialoger hållas utan resurserna ska i stället riktas mot insatser för att informera om och förklara beslut. (SKR 2024)

Formerna för medborgardialog kan och bör också skifta mellan olika sammanhang. I det följande kommer vi att redogöra för några exempel på tillvägagångssätt med olika funktioner. Urvalet har gjorts i syfte att visa på en variation av metoder som är utformade för olika syften, målgrupper och sammanhang.

#### 3.1 Medborgardialog i komplexa frågor

Många samhällsfrågor inom kommuners ansvarsområden kan enkelt hanteras via etablerade beslutsprocesser. Andra kan med full legitimitet lämnas över till experter. Dessa två kategorier av frågor benämns ibland som enkla, respektive komplicerade. Komplexa frågor däremot kännetecknas av att de berör många och att de rymmer flera parallella problemformuleringar. Ofta rymmer de också en längre historia av asymmetriska maktrelationer där de inblandade parterna har olika stor erfarenhet av att göra sina röster hörda och där tolkningsföreträdet tillfallit den starkare parten. Dessa komplexa förutsättningar kan påverka tilliten och viljan att hitta lösningar (Sande och Bernoux 2016).

Frågor av det här slaget kräver fungerande relationer mellan de inblandade parterna, vilket kan skapas genom en fördjupad och inkluderande dialog som pågår över en längre tid. Komplexa frågor behandlas alltså bäst genom den typ av medskapande dialoger som återfinns i det översta steget på Arnsteins delaktighetstrappa (SKR 2019a). Här behöver kommunala beslutsförsamlingar ge de berörda medborgarna möjlighet till reellt inflytande och gemensamt ansvarstagande för lösningarna. En viktig

förutsättning för att dialogen ska fungera är emellertid att frågan inte förenklas utan att komplexiteten erkänns och får ta plats. Berörda parter måste därför vara delaktiga i definitionen av problemet (ibid).

I skriften "Medborgardialog i komplexa frågor" (SKR 2019a) beskrivs erfarenheter från flera års utvecklingsarbete tillsammans med kommuner som sökt nya sätt för att föra samtal med medborgare i konfliktfyllda och laddade frågor. Här betonas vikten av att kraftsamla och förankra frågan i den egna organisationen så att det finns en beredskap för att ta hand om de processer som sätts i gång av dialogen och de resultat som genereras. I ett första steg bör processledaren inhämta olika perspektiv på frågeställningen, både inom och utanför organisationen. Rent praktiskt handlar det om att samla in och kartlägga både medborgarnas, tjänstemännens och de förtroendevaldas sätt att se på problemet. Här är det viktigt att vinnlägga sig om att skapa en stor bredd i det insamlade materialet och säkerställa att en mångfald av röster finns representerade. Perspektivinsamlingen har också en relationsbyggande funktion och sänker trösklarna för att våga delta i ett bredare samtal med andra medborgare i ett senare steg. Det insamlade materialet analyseras därefter för att urskilja och lyfta fram centrala teman i en så kallad perspektivrapport. Denna ger en bra överblick över vilka samhällsaktörer som behöver mötas och på vilket sätt.

I ett tredje steg samlar processledaren mindre grupper till dialog, där medborgare, förtroendevalda och tjänstepersoner möts för att dela sina perspektiv och diskutera de teman som tidigare identifierats. Med stöd av en neutral samtalsledare arbetar grupperna gemensamt fram konkreta och genomförbara förslag på åtgärder och lösningar. Förslagen behöver i ett sista steg lämnas över till de forum där de formella besluten ska fattas, exempelvis i kommunfullmäktige eller styrelse. Genom att tjänstemän och förtroendevalda deltar redan i själva dialogprocessen är emellertid frågan initialt förankrad och vägen från förslag till beslut kan kortas något.

Läs mer om hur Mörsil i Åre kommun jobbat praktiskt med metoden Medborgardialog i Komplexa frågor, SKR dialogguiden <https://dialogguiden.se/2095>

### 3.2 Samtalsdemokrati och medborgarråd

Deliberativ demokrati eller samtalsdemokrati är ett demokratiskt ideal som betonar det fria samtalets betydelse för en välfungerande samhällsgemenskap. Till skillnad från liberal demokrati som bygger på föreställningen att människor besitter färdigformulerade åsikter som kommer till uttryck i allmänna val, riktar samtalsdemokratin i stället fokus mot de kommunikativa processer där åsikter bildas, debatteras och ifrågasätts (Premfors och Roth 2004). Samtalsdemokratiska modeller har studerats av demokratiforskare sedan 1980-talet och ofta förordats som ett sätt att förstärka och fördjupa den representativa demokratin (Dryzek 1987). Representativa val som föregås av deliberation ger medborgare möjlighet att reflektera över sina åsikter tillsammans med andra och utforska vilka beslut som är i allmänhetens intresse. Detta innebär inte att alla deltagare måste komma överens. Samtalsdemokratin syftar snarare till välinformerade och reflekterade meningsutbyten som kan öka förståelsen för mångfalden av perspektiv, erfarenheter och värden i samhället (Smith 2003). Vissa menar till och med att meningsmotstånd är en nödvändig ingrediens för att samtalsdemokratin ska kunna utmana samhällets maktstrukturer och leda till politisk förändring (Hammond 2020).

Medborgarråd är en demokratisk innovation som är sprungen ur det samtalsdemokratiska idealet och som bland annat tillämpas då rekommendationer baserade på en informerad medborgaropinion behövs för att fatta beslut i komplexa samhällsfrågor så som exempelvis klimatomställningen (Willis et al. 2021). Utgångspunkten är att medborgare ibland kan ha en ytlig förståelse för de frågor de ska rösta om. Vanliga opinionsundersökningar visar hur medborgare spontant skulle ha svarat på en fråga. Dessa ståndpunkter kan emellertid vara relativt oreflekterade och har ofta formerats med bristfällig tillgång till information och förståelse för andra människors perspektiv (Smith 2009). Ett medborgarråd däremot syftar till att klarlägga hur medborgare skulle tänka om de haft möjlighet att sätta sig in i bakgrundsfakta och lyssna till andras åsikter under ordnade och respektfulla former. Det informerade och reflekterade samtalet är medborgarrådets ledstjärna. Medborgarråd bygger därför alltid på någon form av initial informationshämtning (till exempel presentationer av experter och sakkunniga).

För att nå en informerad och reflekterad rekommendation i en sakfråga krävs en jämbördig och kunskapsbaserad diskussion där deltagarna ges möjlighet att lyssna till varandras argument och motivera sina ståndpunkter på ett respektfullt och sakligt sätt (Harris 2020). För att medborgarrådets rekommendationer ska uppfattas som legitima är det viktigt att deltagarna är slumpmässigt utvalda och representerar en mångfald av röster (OECD 2020). Ekonomisk ersättning för deltagande, samt i förekommande fall hjälp med barnpassning, transporter eller tolkning kan användas för att säkerställa närvaro från grupper som vanligtvis inte är så delaktiga i det demokratiska samtalet.

För att säkerställa att alla deltagare blir lyssnade på och tagna på allvar, bör själva samtalet också modereras noga och styras av gemensamt överenskomna regler för hur ordet ska fördelas, hur lyssnandet ska ske och hur konflikter ska hanteras (OECD 2020). Deltagarna uppmanas att vara öppna för varandras inspel och beredda att ändra ståndpunkt i ljuset av övertygande argument (Harris 2020). En viktig del av metoden är att deltagarna möts vid flera tillfällen, med tillräckligt lång tid mellan varje möte för att möjliggöra individuell eftertanke. Denna tidsrymd ger varje deltagare möjlighet att reflektera över både innehållet i diskussionerna och de argument som framförts. På så sätt skapas också utrymme för att formulera och ibland ompröva den egna ståndpunkten för att pröva denna tillsammans med andra vid nästa sammankomst (OECD 2020).

Att arrangera medborgarråd är resurskrävande både tidsmässigt och ekonomiskt. Ett bra medborgarråd kräver noggrann planering, moderering och efterarbete. Ofta krävs konsulthjälp för att sköta urvalsprocessen samt inhyrda professionella moderatorer. På plussidan återfinns vetskapen om att dessa processer oftast skapar stort engagemang och demokrativinster långt utanför det rum där deltagarna träffats. OECD:s (2020) kartläggning av medborgarråd i Europa och Nordamerika visar att samtalsdemokratiska innovationer av detta slag kan motverka politisk polarisering och stärka medborgares tillit till samhällets demokratiska institutioner. Att konsultera medborgare i komplexa samhällsfrågor kan också skapa bättre underlag och legitimitet för svåra politiska beslut (OECD 2020) och härmed möjliggöra transformativ samhällsförändring (Willis et al. 2021, Hammond 2020).

**Läs mer om medborgarrådet i Göteborgs stad:**

<https://goteborg.se/wps/portal/enhetssida/miljo-och-klimat-goteborg/tillsammans-for-miljon/medborgarrad>

**Läs och se en film om Luleå Framtidsforum:**

<https://www.lulea.se/kommun--politik/paverka-din-kommun/lulea-framtidsforum.html>

**Länk till informationsfilm om medborgarråd i Voxnadalen:**

<https://www.youtube.com/watch?v=pu9DzR5pvkc>

**Här kan du ladda ned en rapport om medborgarråd i Nämndöfjärden:**

<https://landpaths.blog.uu.se/2025/05/27/sammanfattande-rapport-fran-medborgarradet-i-namdokargarden/>

### 3.3 Medborgarbudget: Deltagande budgetering

Medborgarbudget eller deltagande budgetering är en demokratisk innovation som syftar till att ge medborgarna möjlighet att påverka ekonomiska prioriteringar och fördelningen av offentliga medel. Metoden tog form i den brasilianska staden Porto Alegre i slutet av 1980-talet då staden lät medborgare delta direkt i beslutsfattandet om hur delar av stadsbudgeten skulle användas (Wampler 2012). Resultatet blev ökad transparens och förbättrad tillgång till grundläggande tjänster såsom vatten och sanitet i fattigare områden. Sedan dess har denna modell för beslutsfattande spridits till flera delar av världen och även plockats upp av institutioner som Världsbanken och EU. Metoden har beskrivits som en radikal form av deltagardemokrati som skapar förutsättningar för ekonomisk omfördelning och social rättvisa (Schugurensky och Mook 2024). När människor ges möjlighet att delta i beslut om hur gemensamma medel ska fördelas i deras närområde, stärks ofta deras egenmakt, välmående och vilja att påverka samhällsutvecklingen. Deltagande budgetering förordas därför ofta som en metod som kan stärka marginaliserade gruppers medverkan i den demokratiska samhällsgemenskapen (ibid).

I förhållande till Archong Fungs demokratikub, kan deltagande budgetering ses som ett exempel på direkt auktoritet. Beslutsmyndighet har här delegerats till medborgarna. Urvalet av deltagare är emellertid självselektande då inbjudan inte är personlig. Det är i stället upp till enskilda individer att engagera sig och komma med förslag. Processen kan utformas på olika sätt. I vissa fall avsätts en viss procentandel av kommunens investeringsbudget för medborgarnas direkta inflytande. I andra fall riktas processen mot en specifik sektor, såsom skola, kultur eller fritid. Deltagandet kan även begränsas till en viss målgrupp, exempelvis ungdomar, eller till invånare i ett särskilt geografiskt område inom kommunen. I situationer där kommuner står inför ekonomiska åtstramningar kan processen för deltagande budgetering breddas och involvera medborgarna i beslut kring hela eller större delar av budgeten. Genom att presentera samtliga utgiftsområden kan invånarna i dessa fall ges möjlighet att uttrycka vilka verksamheter de anser bör prioriteras, och vilka som kan ges lägre vikt (SKR 2019b).

Inledningsvis i processen behöver kommunen fastställa kriterier för typen av investeringar som kan finansieras inom ramen för medborgarbudgeten. Det innebär att definiera vilka förslag som är godtagbara, vilka ekonomiska och geografiska ramar som gäller, samt vilken form den slutgiltiga omröstningen ska ta. För att säkerställa ett brett deltagande krävs omfattande informationsinsatser riktade till berörda målgrupper. Dessa syftar till att både sprida kännedom om processen och att aktivt uppmuntra invånare att inkomma med förslag på hur de avsatta medlen bör användas.

Förslagsinsamlingen kan ske genom fysiska medborgarmöten eller via digitala plattformar, beroende på lokala förutsättningar och målgruppens tillgänglighet (SKR 2019b).

Även om deltagande budgetering kan inrymma deliberativa element står inte det informerade och reflekterade samtalet i fokus för denna metod (Elstub och Escobar 2020). I den ursprungliga modellen i Porto Alegre i Brasilien utgjorde offentliga möten en central del, där förslagen diskuterades och prioriterades gemensamt. Om processen däremot utformas så att insamlingen av förslag omedelbart följs av en omröstning, riskerar emellertid det deliberativa momentet att helt utebli (Wampler 2012). En fördel med deltagande budgetering är att processen synliggör komplexiteten i det ekonomiska beslutsfattandet och gör ekonomiska överväganden mer begripliga. Det är också en metod som ger stora demokrativinster och renderar stort engagemang bland de som deltar. En risk är emellertid att processen domineras av redan etablerade och starka röster, och att marginaliserade grupper uteblir från diskussionen (Schugurenky och Mook 2024).

#### **Läs mer om medborgarbudget**

SKR, Dialogguiden: Din idé för unga i Fagersta

<https://fagersta.se/dinide>

Medborgarbudget i Nässjö

<https://nassjo.se/nassjo-vaxer/utveckling-i-nassjo/utveckling-i-nassjo/medborgar-budget.html>

## 4. Samverkansmodeller för lokal utveckling och platsskapande

På flera platser i Sverige aktualiseras nu behovet av en förbättrad kommunikation mellan kommunala myndigheter och människor som lever utanför de stora centralorterna. Ansatser har gjorts att skapa bättre förutsättningar för att aktörer på landsbygderna på ett bättre sätt ska kunna delta i beslut som berör den lokala utvecklingen. Nedan följer två exempel på samverkansmodeller som syftar till att bygga broar mellan kommun, lokalsamhälle och näringsliv. Dessa modeller skiljer sig från samtalsdemokratiska metoder som avser att involvera enskilda medborgare i demokratiska beslutsprocesser. Här kanaliseras i stället lokalsamhällets röster via organiserade intressen och den ideella sektorn. Syftet är att möjliggöra samarbete, partnerskap och samskapande kring platsens utveckling. Elstubb och Escobar (2020) benämner denna form av demokratiska innovation som samverkansstyrning (eng. collaborative governance).

### 4.1 BygdSam: samverkansmodell för landsbygdsutveckling

Begreppet BygdSam står för ”bygd i samverkan” och är namnet på en arbetsmodell som sedan 2017 tillämpats för att samordna insatser och utveckla landsbygderna i Örnsköldsviks kommun. Formatet innebär en trepartssamverkan mellan kommun, lokala företag och den idé-burna sektorn och är organiserat som en ekonomisk förening där kommunen bidrar med 250 000 kronor per år. Strukturen är ursprungligen skräddarsydd för så kallade Leader-ansökningar, dvs medel för landsbygdsutveckling som kanaliseras via Jordbruksverket. Föreningens ekonomi finansierar en deltidstjänst ute i bygden som fungerar som en kontaktnod och kanal mellan olika parter. Medborgare som tidigare har saknat någon att vända sig till när de haft en idé om bygdens utveckling har via BygdSam fått en lokal ingång till kommunen. Erfarenheten är att BygdSam modellen ger kommunen en lokal förankring ute på landsbygden och ökar samordningen av insatser i de olika verksamhetsområdena. Inriktningen på arbetet i de olika lokalföreningarna kan variera, men BygdSam fungerar alltid som en ”spindel i nätet” för pågående initiativ och samordnar olika insatser och informationsbehov. BygdSam i Anundsjö i Örnsköldsviks kommun arbetar bland annat med att understödja inflyttning och boendeväxling, främja lokal välfärdsservice och näringslivsutveckling, och samarbetar med andra aktörer för att utveckla Anundsjöbygden som turistdestination.<sup>5</sup>

---

<sup>5</sup> Personlig kommunikation Linnea Egnor-Byström, Örnsköldsviks kommun, Josefina Vigstål, Bygd-Sam Anundsjö. Läs mer på <https://www.ornskoldsvik.se/om-kommunen/medverka-och-vara-delaktig/utveckla-din-landsbygd/bygdsam>

## 4.2 Trepartsamtal och gemensam platsutveckling i Grundsunda

Grundsunda, beläget i Örnsköldsviks kommun, är en traditionell bruksort där pappersmassaindustrin sedan länge har dominerat näringslivet. Medan industrin, Metsä Board, har investerat och expanderat under många år, har det omgivande samhället präglats av socio-ekonomisk tillbakagång. Som bostadsort har Grundsunda delvis haft ett negativt rykte och det har varit svårt att locka människor att flytta till platsen. I samband med att Örnsköldsviks kommun under 2022 antog ett utvecklingsprogram för kraftig befolkningstillväxt valde man att kraftsamla kring ortens utveckling. Här såg Örnsköldsviks kommun också en stor potential att kapitalisera på industrins satsningar för att åstadkomma tillväxt i den bredare regionala utvecklingen. Från industrins sida fanns dessutom ett stort behov av att attrahera arbetskraft varför man såg det som angeläget att satsa på orten som en attraktiv livsmiljö. År 2023 sjösattes projekt *Grundsunda 2030* som ett samarbete mellan Grundsunda framtidsgrupp (GFG Bygdsam), pappersmassaföretaget Metsä Board och Örnsköldsviks kommun (inklusive flera av de kommunala bolagen). I ett senare skede blev även skogsbolaget Holmen in som en projektpart, utifrån sin viktiga roll som markägare i området. Det övergripande syftet med samarbetet är att främja en långsiktig utveckling av området som en attraktiv och hållbar livsmiljö, med nya arbetstillfällen och nya verksamhetsetableringar.

En följeforskare från Umeå Universitet kopplades till projektet för att designa och vägleda arbetet med samverkansmodellen.<sup>6</sup> Inom ramen för detta arbete identifierades en stor utvecklingspotential i platsen som har en av Norrlands djupaste hamnar, tågförbindelse med Umeå, närhet till E4 samt flygplats. Man identifierade också flera bio-baserade restströmmar från industrin med potential för ny produktutveckling. Genom Grundsunda framtidsgrupp (GFG Bygdsam) har lokalsamhället engagerats och ett hundratal personer har deltagit i workshops för att dela sina tankar om vad som behövs för att utveckla bygden i positiv riktning. Det operativa arbetet i projekt Grundsunda 2030 är idag organiserat kring tre arbetsgrupper:

1. **Bruksorten 2.0** fokuserar på att skapa en inkluderande samhällsbyggnadsprocess med fokus på den fysiska planeringen av Husum centrum.
2. **Grundsunda Eco Industrial Park** ägnar sig åt näringslivsutveckling och syftar till att locka nya aktörer att etablera sig på platsen.

---

<sup>6</sup> Magdalena Sjöberg (2025) Social Hållbarhet som drivkraft i den Gröna Omställningen, muntlig presentation vid Landsbygdskonferensen i Husum 250918.

3. **Platsutveckling i Grundsundabygden** fokuserar på bygdens identitet och attraktivitet. Här är destinationsutveckling och platsbaserade livsstilsfrågor i fokus.

I alla dessa arbetsgrupper deltar representanter från kommun, näringsliv och idéburen sektor. En viktig lärdom från projektet är att den initiala och förberedande fasen kräver stort fokus på gruppdynamik och interpersonella relationer. Här behöver man vinnlägga sig om att skapa ett tryggt och tillåtande samtalsklimat som medger meningsskiljaktigheter. Ett aktivt processledarskap krävs också för att utjämna maktobalanser i gruppen.<sup>7</sup>

---

<sup>7</sup> Personlig kommunikation Aline Kärrbäck, Örnsköldsviks kommun samt Magdalena Sjöberg Örebro Universitet. Läs mer på <https://www.ornskoldsvik.se/marknad/framtid-ornskoldsvik/framtid-ornskoldsvik/det-hander-pa-landsbygden/positiv-respons-nar-framtidens-grundsunda-tar-form>

## 5. Erfarenheter från EU:s omställningsregioner

Flera europeiska länder har banat väg för de demokratiska innovationer som just nu testas i Sverige (OECD 2020). I OECD:s kartläggning av 282 medborgardialoger genomförda sedan mitten av 1980-talet, framgår att många demokratiska innovationer har tagit form i Europa och i ljuset av växande politisk polarisering, ekonomisk ojämlikhet och populism. De gula västarnas protester i Frankrike är ett exempel på det folkliga missnöje som demokratiska innovationer syftar till att möta. Protesterna tog fart under 2018 efter att den franska regeringen hade höjt koldioxidskatten på drivmedel och ledde till en debatt om hur den europeiska klimatpolitiken kan förankras i bredare folklager (Tatham och Peters 2023). Knowledge Network on Climate Assemblies (KNOCA) är ett internationellt nätverk som sedan 2021 sammanställer kunskap om pågående europeiska försök att involvera medborgare i det klimatpolitiska beslutsfattandet. Grundantagandet för KNOCA:s arbete är att Europas klimatomställning kräver stora samhällsförändringar som griper in i människors vardagsliv och riskerar att kosta mest för låginkomsttagare och människor på landsbygden. I strävan att göra Europas klimatomställning inkluderande och rättvis försöker nätverket ge vägledning för meningsfullt och långsiktigt medborgarinflytande (Smith 2024, Willis et al. 2021).<sup>8</sup>

Även inom EU-systemet har ansträngningar gjorts för att involvera unionens medborgare i det gemensamma klimat- och hållbarhetsarbetet. När EU-kommissionen i december 2019 lanserade sitt ambitiösa reformpaket – den gröna given – gjordes allmänhetens delaktighet till ett huvudnummer. För att säkerställa att ingen halkar efter i EU:s omställning till en klimatneutral och cirkulär ekonomi, underströk kommissionen vikten av en inkluderande och rättvis omställningsprocess (EU 2019, Fleming och Mauger 2022). Sedan dess pågår ett intensivt arbete för att involvera europeiska regioner med utsläppsintensiv industri- och energiproduktion på resan mot klimatneutralitet. ”Fonden för rättvis omställning” (FRO) erbjuder sedan 2021 ekonomiskt omställningsstöd till dessa regioner och ”plattformen för rättvis omställning” har tagit fram en bred repertoar av metoder för dialog- och samverkan med berörda lokalsamhällen (Lövbrand et al. 2025).<sup>9</sup>

För att få ta del av EU:s omställningsmedel har medlemsländerna formulerat nationella omställningsplaner som preciserar vilka regioner som är i störst behov av stöd och vilka åtgärder som ska genomföras för att tackla omställningens utmaningar. I Sverige har Norrbotten, Västerbotten och Gotland

---

<sup>8</sup> På KNOCA:s hemsida finns kartläggningar av genomförda medborgarråd för klimatet och sammanställningar av lärdomar och rekommendationer. Se: <https://www.knoca.eu/>

<sup>9</sup> Läs mer om EU:s fond och plattform för rättvis omställning här: [https://ec.europa.eu/regional\\_policy/funding/just-transition-fund/just-transition-platform/about\\_en](https://ec.europa.eu/regional_policy/funding/just-transition-fund/just-transition-platform/about_en)

pekats ut som prioriterade regioner för dessa insatser. Av de 156 miljoner EUR som kommer att kanaliseras till dessa regioner fram till 2027 har merparten riktats till innovationsprojekt som syftar till att ställa om stål- metall- och cementindustrin till fossilfri produktion. I Norrbotten och Västerbotten är medel också avsatta för kompetensutveckling av industrianställda och på Gotland används delar av omställningsstödet för att öka kapaciteten i det centrala elnätet.<sup>10</sup> Det är väl värt att notera att många EU-länder har valt att utforma bredare och mer socialt inriktade stödinsatser än Sverige. Rättvis omställning handlar här inte främst om att påskynda den gröna industriomställningen, utan att ge samhällen som har byggt sin försörjning och kulturella identitet kring dessa industrier nya möjligheter och framtidsutsikter.

Just nu testas olika dialog- och samverkansmetoder för att involvera dessa samhällen i EU:s omställningsarbete. I västra Makedonien har grekiska myndigheter utvecklat ett "just transition living lab" för att samla medborgare, industriarbetare, näringsliv och akademi kring en gemensam dialogprocess om regionens framtid. Syftet med labbet är att experimentera med innovativa och socialt hållbara lösningar som kan frigöra regionen från dess historiska beroende av brunkol. Genom samskapande visionsprocesser, återkommande utbildningsinsatser och utbyte av goda exempel, avser labbet stärka lokalsamhällets vilja och förmåga att delta i resan mot klimatneutralitet.<sup>11</sup> I Polens brunkolsdistrikt har Katowice stad kanaliserat EU:s rättvisomställningsmedel till en "Gaming and Technology Hub" som ska omstöpa regionen till ett nytt ekonomiskt centrum för informationsteknologi och e-sport. Genom att husera forskningslaboratorier för digital teknik och produktionsmedia liksom arrangera återkommande gaming events och vetenskapsfestivaler, avser hubben stärka lokalt entreprenörskap och erbjuda nya jobb och framtidsmöjligheter för regionens kolarbetare.<sup>12</sup>

I den spanska regionen Asturien har EU:s medel för rättvis omställning använts till att skapa en "öppen innovationsplattform" som ska hjälpa till att diversifiera den regionala ekonomin och härmed bryta den regionala trenden av industriell nedgång och ekonomisk stagnation. I plattformens regi arrangeras samskapande dialoger mellan medborgare, näringsliv och offentlig förvaltning för att lyssna in berörda lokalsamhällets erfarenheter, oro och förhoppningar inför framtiden. Aktivt lyssnande presenteras här som en förutsättning för att fullt ut förstå vilka utmaningar som står i vägen för en rättvis omställning

---

<sup>10</sup> På Tillväxtverkets hemsida framgår vilka svenska projekt som har beviljats finansiering av EU:s rättvis omställningsfond: <https://tillvaxtverket.se/tillvaxtverket/omtillvaxtverket/eufonder/fondenforenrattvisomstallning.1909.html> <https://tillvaxtverket.se/tillvaxtverket/omtillvaxtverket/eufonder/fondenforenrattvisomstallning.1909.ht>

<sup>11</sup> Läs mer om Just transition living lab här: <https://itig.org/just-transition-living-lab-itll/>

<sup>12</sup> Läs mer om Katowice Gaming and Technology Hub här: <https://invest.katowice.eu/en/support-and-incentives-for-investors/katowice-gaming-and-technology-hub/>

i regionen och för att identifiera möjliga vägar mot en grön och cirkulär framtid. Det spanska exemplet visar att meningsfulla medborgardialoger är tidskrävande och svåra, men också nödvändiga för att bygga tillit mellan medborgare och beslutsfattare på resan mot klimatneutralitet.<sup>13</sup>

---

<sup>13</sup> Läs mer om Asturiens omställningsarbete på EU:s plattform för rättvis omställning: [https://just-transition-experts.ec.europa.eu/find-knowledge/open-innovation-platform-lada-and-velilla-del-rio-carrion-case-study\\_en](https://just-transition-experts.ec.europa.eu/find-knowledge/open-innovation-platform-lada-and-velilla-del-rio-carrion-case-study_en)

## 6. Medskapande dialogmetoder för en rättvis klimatomställning

I den här rapporten har vi närmast oss klimatfrågan, den växande misstron mot våra demokratiska institutioner och ökande sociala orättvisor som sammanflätade samhällsutmaningar som kräver en fördjupad och förnyad demokratisk praktik. Demokratiska innovationer har här lyfts fram som ett samlingsbegrepp för den mångfald av metoder som syftar till ett mer inkluderande, lyssnande och medskapande offentligt beslutsfattande. Rapporten presenterar tre olika metoder för medborgardialog (se tabell 1) samt två olika exempel på samverkansmodeller mellan lokalsamhällen, kommun och näringsliv. Urvalet har gjorts i syfte att illustrera en variation av angreppssätt som kan inspirera arbetet med en rättvis omställning i kommuner som just nu befinner sig i frontlinjen av den gröna industriomställningen.

Metoderna som har diskuterats i denna rapport befinner sig på olika platser längs demokratiskubens axlar och skiljer sig åt i syfte, representation, medbestämmande samt i ansvar för genomförandet. De är lämpade för att hantera olika typer av problemställningar och genererar därmed också olika slags resultat. Modellen för medborgardialog i komplexa frågor involverar alltid en blandad grupp av både tjänstemän, förtroendevalda politiker och medborgare. Deltagarna i medborgarråd och medborgarbudgetprocesser är däremot endast representanter för sig själva, i egenskap av medborgare. Deltagare i medborgarråd väljs alltid ut genom ett stratifierat urval för att nå variation och representativitet. Medborgarbudgetar kan begränsas till särskilda bostadsområden eller målgrupper, men deltagandet bygger ändå på individens eget initiativ att bidra med förslag. Medborgarråd är präglade av starka deliberativa inslag så som samtal, överväganden och reflektion, men fungerar främst som rådgivande organ snarare än beslutsfattande instanser. Medborgarbudgetar däremot innebär ofta större inslag av faktiskt medbestämmande eller direkt inflytande, även om graden av deliberation varierar (se Tabell 1).

Tabell 1: Tre metoder för medborgardialog

	<b>Medborgardialog i komplexa frågor (SKR modell)</b>	<b>Medborgarråd</b>	<b>Medborgarbudget</b>
<b>Grad av medborgardeltagande/auktoritet</b>	Samskapande av problemformulering, gemensamt ansvar för genomförande.	Konsultation med medborgare för att ge rekommendationer till beslutsfattare inom ett avgränsat policyområde.	Medborgare har direkt auktoritet över en begränsad del av budgeten.
<b>Form för kommunikation och beslutsfattande</b>	Upprepade träffar under en längre tid med relations- och förtroendebyggande syfte. Leds av en neutral samtalsledare med målet att komma fram till gemensamma åtgärdsförslag samt gemensamt ansvar för genomförande. De formella besluten fattas inom respektive kommunala beslutsforum (t. ex. fullmäktige eller styrelse).	Strukturerad deliberativ process med modererade diskussioner i mindre grupper. Deltagarna får inledningsvis ta del av expertkunskap och möjlighet att processa denna tillsammans. Syftet är att främja informerade samtal och meningsutbyten, där varje ståndpunkt behöver motiveras. Lyhördhet och aktivt lyssnande är centrala inslag i dialogen. Processen avslutas med omröstningar som ligger till grund för gemensamma policyrekommendationer.	Fokus på förslag, prioritering och röstning snarare än fördjupande deliberation. Omröstning och diskussion kan ske digitalt eller via fysiska möten.
<b>Deltagare/rekrytering</b>	Arbetsgrupper sätts samman av dialogteamet med målet att alla perspektiv på det aktuella problemet ska finnas representerade i samtalet. Medborgare, tjänstemän och politiker finns med runt bordet.	Stratifierat slumpmässigt urval för att eftersträva ett representativt tvärsnitt av befolkningen.	Öppna inbjudningar riktade till särskilda grupper i samhället, t.ex. en stadsdel eller åldersgrupp

De två exempel på samverkansmodeller som presenteras i rapporten, hämtade från Örnsköldsviks kommuns arbete med landsbygdsutveckling, visar hur kommuner, näringsliv och civilsamhälle kan samverka i styrningen av lokal platsutveckling. BygdSam och trepartssamtalen i Grundsunda illustrerar

en typ av medborgarinvolvering där föreningar och lokala företag fungerar som företrädare för bygden snarare än enskilda individer. Denna form av samverkansstyrning (Elstub och Escobar 2020) har ett annat syfte än de samtalsdemokratiska medborgardialoger som diskuterats ovan. Här står i stället plats- och/eller landsbygdsutveckling i fokus samt processer för att skapa långsiktiga och förtroendefulla relationer mellan kommunen, näringslivet och lokalsamhällen.

Tidigare kartläggningar visar att flera av de metoder för medborgarinflytande som behandlas i denna rapport har potential att bygga demokratisk tillit och bidra till mer välgrundat politiskt beslutsfattande i viktiga samhällsfrågor. Att ge människor möjlighet att gemensamt reflektera över aktuella samhällsutmaningar och påverka politiska beslut mellan valen kan medföra betydande demokrativinster (Bächtiger och Dryzek 2024). Medborgardialoger är emellertid ingen universallösning på vår tids demokratiska utmaningar, inte heller kan effekterna av samtalsdemokratiska processer regisseras på förhand. Omfattande arbete återstår innan demokratiska innovationer kan integreras som en institutionaliserad del av det klimatpolitiska beslutsfattandet (Marquard et al. 2024, Smith 2023). Rätt utformade kan dessa processer emellertid fungera som demokratiska injektioner som stärker medborgare och förtroendevaldas förmåga och mod att formulera möjliga vägar mot attraktiva livsmiljöer och en fossilfri framtid.

## 7. Referenser

- Abrahamsson, H. (2019) *Vår tids stora omdaning: Om konsten att värna demokrati och social hållbarhet*, Bokförlaget Korpen, Göteborg
- Abrahamsson, H. (2023) *Lokala samhällskontrakt: Ett kunskapsunderlag kring behoven, förutsättningarna och utformningen*, Sveriges Kommuner och Regioner <https://skr.se/skr/tjanster/rapporterochskrifter/publikationer/lokalsamhällskontraktettkunskapsunderlag.74985.html>
- Arnstein, S. R. (1969) A ladder of citizen participation, *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216–224. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01944366908977225>
- Bohman, A., Evers, C. & Lövbrand, E. (2024) More than one story: remaking community and place in Sweden's transition to a fossil free society, *Local Environment* 29:4, 433-445.
- Boverket (2025). *Vad är medborgardialog?* [https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/medborgardialog/vad\\_ar/](https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/medborgardialog/vad_ar/) Hämtad 2025-04-15
- Bächtiger, A. & Dryzek, J. (2024) *Deliberative Democracy for Diabolic Times. Confronting Populism, Extremism, Denial and Authoritarianism*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Bäckstrand, K., Kronsell, A., Khan, J. & E. Lövbrand (red) (2010) *Environmental Politics and Deliberative Democracy: Examining the Promise of New Modes of Environmental Governance*. Edward Elgar Publishing, Cheltenham.
- Dobson, A. (2014) *Listening for Democracy: Recognition, Representation, Reconciliation*, Oxford University Press, Oxford.
- Dryzek, J. (1987) *Rational Ecology: Environment and Political Economy*, Blackwell, Oxford.
- Escobar, O. & S. Elstub (red.) (2020) *Handbook on Democratic Innovation and Governance*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham.
- Elstub, S. & Escobar, O. (2020) Defining and topologizing democratic innovations, I Escobar, O. & S. Elstub (red.), *Handbook on Democratic Innovation and Governance*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham.
- European Commission (2019) *The European Green Deal*, COM (2019) 640.
- Fleming, R. C. & Mager, R. (2022) Green just? An update on the 'European Green Deal', *Journal for European Environmental & Planning Law*, 18, 164-180
- Fukuyama, F. (2022) *Missnöjets tid. Den liberala erans slut*. Fri tanke, Stockholm.
- Fung, A. (2006) Varieties of participation in complex governance, *Public Administration Review*, Vol. 66, 66-75
- Hammond, M. (2020) Democratic deliberation for sustainability transformations: between constructiveness and disruption, *Sustainability: Science, Practice and Policy*, 16:1, 220-230, DOI: 10.1080/15487733.2020.1814588
- Harris, C. (2020) Mini-publics: design choices and legitimacy, I Escobar, O. och Elstub, S. (red.) *Handbook of Democratic Innovation and Governance*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham.
- Hendriks, C., Ercan, S.A. & Boswell, J. (2020) *Mending Democracy: Democratic Repair in Disconnected Times*, Oxford University Press, Oxford.
- Grönlund, K., Herne, K., Jäske, M. & Värtt, M. (2022) *Handbok om medborgarpaneler i kommunerna*, Åbo Akademi, Tamperer University, Kommunförbundet <https://www.kommunforbundet.fi/publikationer/2022/2170-handbok-om-medborgarpaneler-i-kommunerna>

- Lövbrand, E., Enberg, C. & Brodén Gyberg, V. (2025) The will to decarbonize: problematizing European just transition governance, *Environmental Policy and Governance* 0:1–14, <https://doi.org/10.1002/eet.70019>
- Lövbrand, E. & Brodén Gyberg, V. (2024) In the shadow of an oil refinery: narrating just transitions in the city of Lysekil, I Bäckstrand, K., Marquardt, J., Nasiritousi, N., and Widerberg, O. (red.), *The Politics and Governance of Decarbonization: The interplay between state and non-state actors in Sweden*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Marquardt, J., Pfeiffer, F., Blum, M., Daw, T. M., Dugasseh, F. A., Heitzig, J., Hysing, E. Brandt Jensen, I.H., Kuhla, K., Langkjer, F., Lindvall, D., Nasiritousi, N., Sclosberg, D., Toikka, A., & Tønder, L. (2025). Reconciling democracy and sustainability: three political challenges and the role of democratic innovations. *Sustainability: Science, Practice and Policy*, 21(1). <https://doi.org/10.1080/15487733.2025.2504239>
- Mouffe, C. (2022) *Towards a Green Democratic Revolution: Left Populism and the Power of Affects*, London, Verso.
- OECD (2020) Innovative Citizen Participation and New Democratic Institutions: Catching the Deliberative Wave, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/339306da-en>
- Premfors, R. & Klas R. (red) (2004) *Deliberativ demokrati*, Studentlitteratur: Lund.
- Sande, M. & Le Roux, B. (2016) Medskapande dialog för romsk inkludering, SKL <https://skr.se/skr/tjanster/rapporterochskrifter/publikationer/medskapandedialogforromskinkludering.65245.html>
- Schugurensky, D. & Mook, L. (2024) Participatory budgeting and local development: Impacts, challenges, and prospects, *Local Development & Society*, 5:3, 433-445.
- Smith, G. (2003) *Deliberative democracy and the environment*, Routledge: London & New York.
- Smith, G. (2009) *Democratic Innovations: Designing Institutions for Citizen Participation*, Cambridge University Press, New York
- Smith, G. (2023) *Climate Assemblies: Emerging Trends, Challenges and Opportunities*, A report of the Knowledge Network on Climate Assemblies, KNOCA, April 2023.
- SKR (2019a) Medborgardialog i komplexa frågor – Erfarenheter från utvecklingsarbete 2015 – 2018 <https://extra.skr.se/skr/tjanster/rapporterochskrifter/publikationer/medborgardialogikomplexafragor.65240.html>
- SKR (2019b) Medborgarbudget – En världsomspännande modell för demokratiskt inflytande, Sveriges Kommuner och Regioner <https://extra.skr.se/skr/tjanster/rapporterochskrifter/publikationer/medborgarbudget.65237.html>
- SKR (2023) Delaktighetstrappan och liknande modeller, Sveriges kommuner och Regioner <https://skr.se/skr/tjanster/rapporterochskrifter/publikationer/delaktighetstrappan.69895.html> ,
- SKR (2024) Medborgardialog: Från projekt till systematiskt arbetssätt, Sveriges kommuner och Regioner <https://skr.se/skr/tjanster/rapporterochskrifter/publikationer/medborgardialogfranprojekttill-systematiskarbetssatt.83101.html>
- Tatham, M & Peters, Y. (2023) Fueling opposition? Yellow vests, urban elites, and fuel taxation, *Journal of European Public Policy*, 30:3, 574-598.
- Wampler B., (2012) Participatory budgeting: core principles and key impacts, *Journal of Public Deliberation* 8(2) Art. 12, DOI: <https://doi.org/10.16997/jdd.138>
- Willis, R., Curato, N. & Smith, G. (2021) Deliberative democracy and the climate crisis, *WIREs Clim Change* 13:e759, DOI: <https://doi.org/10.1002/wcc.759>